

*Hoe moet de PvdA met Europa om gaan?**

Bijdrage van de Afdeling Brussel/België Voor de PvdA-verkiezingsprogramma-commissie

Brussel, 9 mei 2006

1. Inleiding

De PvdA-verkiezingsprogramma-commissie heeft als opdracht een concept verkiezingsprogramma aan de PvdA voor te leggen voor de Tweede Kamer verkiezingen die in 2007 plaats zullen hebben. De commissie kan aan de slag op een moment dat de PvdA nog relatief hoog in de peilingen staat, en recentelijk lokale verkiezingen heeft gewonnen. Dat lijkt een uitstekend uitgangspunt.

De verkiezingsoverwinning, sterk staan, schept verantwoordelijkheid en verwachtingen. In de regel is het moeilijk om deze beloften, uitgesproken of niet, waar te maken. Daarnaast komt onze economie weer op stoom. Het kabinet zal in de gelegenheid zijn extra's uit te delen om zo het beschadigde imago op te poetsen. Kortom, de verkiezingen zijn nog niet gewonnen. Integendeel. Verwachtingen zijn hoog gespannen, en op basis van gespannen verwachtingen kan de uitslag voor de PvdA tegenvallen.

Het is in deze context dat de afdeling Brussel een bijdrage wil leveren aan het debat over het verkiezingsprogramma. Deze bijdrage legt, uiteraard, de nadruk op Europa. Het is een gevoelig onderwerp. De tonaliteit over Europa is in het publieke debat ronduit negatief. Vorig jaar werd het Verdrag voor de Grondwet in het referendum afgewezen. En ondanks de positieve houding van de PvdA ten opzichte van de Grondwet wees een ruime meerderheid van onze achterban de Grondwet af. De vraag: '*Hoe moet de PvdA met Europa omgaan?*' is daarom bijzonder relevant.

2. Referendum en vertrouwen

De uitslag van het referendum was niet *tegen* Europa. Het was tegen de Grondwet, en waarschijnlijk voor een belangrijk deel gewoon *tegen*. Tegen de regering, tegen de politiek, tegen bedreiging en onzekerheid: simpelweg *tegen*.

Waar men behoefte aan heeft zijn kansen en mogelijkheden in plaats van bedreigingen. Hoop in plaats van een gevoel van '*er verandert toch niets*'. Een zeker niveau van controle op wat er gebeurt, vooral in de directe omgeving, i.p.v. een onbegrepen macht ver weg in Den Haag of Brussel. En tot slot, mensen willen begrepen worden, ze willen dat er naar

hen geluisterd wordt en niet dat hen door politici verteld wordt wat zij moeten denken of voelen.

De politiek heeft een verantwoordelijkheid om problemen zo effectief mogelijk aan te pakken met de middelen die voorhanden zijn. Er zijn daarom de afgelopen decennia meer en meer bevoegdheden die eerst tot het nationale domein behoorden, naar de instellingen van de Europese Unie overgeheveld – een proces wat zich dikwijls in een rap tempo en zonder de noodzakelijke democratische legitimiteit voltrokken heeft. Men ziet nu, met name na de uitslag van het referendum, dat de Nederlandse bevolking een negatieve en argwanende houding met betrekking tot Europa en de politiek in het algemeen heeft aangenomen. Het referendum heeft in zekere zin tot een koppeling geleid, welke politici vanuit electorale overwegingen aanzet om afstand te nemen van Europa. Kortom, Europa wordt gebruikt als een zondebok. Verschillende voorbeelden, waarbij specifieke kennis nodig is om te weten of, en zo ja welke rol Europese wetgeving speelt, kunnen fungeren ter illustratie. Het Nederlandse systeem van sociale woningbouw, recentelijk aangehaald door Wouter Bos in het NRC, is een prima voorbeeld¹. Ondanks koudwatervrees van veel politici steunt gelukkig nog altijd ongeveer 71 procent van de Nederlandse bevolking lidmaatschap van de EU².

Het is belangrijk de oorzaken van een negatieve houding ten opzichte van Europa in eerste instantie los te koppelen van de analyse wat Europa betekent, en wat de PvdA visie op de toekomstige ontwikkeling is. Eens die visie bepaald is, kan een terugkoppeling gemaakt worden: hoe kan de visie met betrekking tot Europa het beste vertaald worden in het manifest, met in het achterhoofd de Eurosceptis onder brede lagen van de bevolking.

3. De toekomst van Europa

Wat moet Europa zijn? Het PvdA verkiezingsprogramma moet kernpunten uiteen zetten die een basis geven aan de Nederlandse positie mbt de Europese Unie indien de PvdA in de regering komt. Drie kernelementen moeten richting geven:

- Er is geen alternatief voor het Lidmaatschap van de Europese Unie. De economische, culturele en politieke verbondenheid van Nederland en Nederlanders met de andere Europese landen sluit een alternatief uit. Het is niet de doelstelling om uiteen te zetten waarom Nederland deel uitmaakt van de Unie. Veiligheid en stabiliteit, handel, milieu zijn allemaal factoren die snel tot de conclusie leiden dat een alternatief niet voorhanden is.

¹ Zie stuk “Misverstanden over Europa” van Gert-Jan Koopman en Marcel Canoy, opgesteld naar aanleiding van de discussie bijeenkomst van de PvdA programma commissie en de Wiadi Beckmanstichting op vrijdag 12 mei in Den Haag.

² Eurobarometer, 5 mei 2006

- In Europa dat beslissingen worden genomen die bepalend zijn voor de toekomst van Nederland bijvoorbeeld op het vlak van concurrentie, internationale handel, energiebeleid (en met name infrastructuur) of bijvoorbeeld de Lissabon strategie zijn uitermate belangrijk. Met goede beleidsvoorstellen en/of alternatieven, en een proactieve houding bereikt Nederland veel meer met de (strategische) agenda die het nastreeft. Een leidende rol van Nederland in het Europa van de toekomst is daarom een investering die de moeite waard is.
- De Europa visie van de PvdA is door de jaren heen min of meer dezelfde gebleven. Dat is niet voor niets zo; er is diepe reflectie en een breed debat aan vooraf gegaan. Met name het verkiezingsmanifest voor de Europese Verkiezingen 2004 geeft een goede en evenwichtige basis voor de toekomst.

Maar er is sinds 2003/2004 veel gebeurd. Een aantal vragen verdient daarom specifieke aandacht ten opzichte van het verleden:

1. Waar liggen de grenzen aan Europa?
2. Waaraan moet extra aandacht besteedt worden? Waar moet Europa meer doen, op welk vlak moet Europa minder doen en op welk vlak moet Europa het beter doen?
3. Heeft Europa een nieuw Verdrag nodig?

3.1 Grenzen aan Europa

De geografische finaliteit van Europa is een zeer gevoelig punt. Na de recente toetreding van tien nieuwe Lidstaten zijn de meningen over verdere uitbreiding, en met name de eventuele toetreding van Turkije, uitermate verdeeld. Over eventuele toetreding van Kroatië, Zwitserland of, alsnog, Noorwegen maken weinigen zich zorgen. De toetreding van Bulgarije en Roemenië is al een voldongen feit, maar wel één waarmee de gemiddelde Nederlander weinig gelukkig is.

Argumenten voor toetreding van Turkije zijn sterk, evenals argumenten tegen die toetreding. Het is echter de vraag, gezien het feit dat verschillende Lidstaten voornemens zijn te zijner tijd toetreding voor te leggen aan de bevolking middels een referendum, of Turkije ooit zal kunnen toetreden. Immers, toetreding vergt unanimititeit. Nagegaan moet worden of er een alternatief is voor toetreding bijvoorbeeld een speciaal partnerschap, met voordelen bijna gelijk aan volledig Lidmaatschap.

Rest nog de vraag wat, behalve de *'finalité politique'*, de *'finalité géographique'* van de Europese Unie zou moeten zijn. Wat te doen met een eventuele uitbreiding van de EU met andere landen op de Balkan en een verdere uitbreiding naar het Oosten? Blijft de PvdA bij het principe dat elk Europees land dat aan de eisen voldoet mag toetreden, of

niet? Het is een belangrijk principe. Men heeft een duidelijke visie nodig welke als leidraad kan dienen voor toekomstige ontwikkelingen. Echter, een gelijktijdige verbreding en verdieping van het Europese integratieproces blijkt een haast onmogelijke doelstelling te zijn. Het lijkt daarom redelijk om in dit tijdstadium aan te geven dat een dergelijke toetreding, en eventuele stappen in die richting, niet aan de orde zijn.

Het is voorts belangrijk om op te merken dat in het geval van verdere uitbreidingen (na Roemenië/Bulgarije) het noodzakelijk is dat Europa democratischer wordt, en bestuurlijk ook aangepast wordt (zie 3.3). Dit betekent een nieuw Verdrag. Het Europese Parlement heeft al aangegeven dat dit een breekpunt kan zijn voor een eventuele verdere uitbreiding van de Unie, bijvoorbeeld met Kroatië.

3.2 Europa: meer, minder of beter?

Bij meer of minder Europa gaat het al snel over het subsidiariteitsbeginsel. Het is een kernbegrip wanneer het over Europa gaat, en alles wat er goed of fout mee is. De Van Dale geeft de volgende betekenis: *het beginsel dat een centraal gezag zich niet met zaken mag bemoeien die beter op een lager niveau geregeld kunnen worden*. Het is zo'n goed begrip omdat iedereen het ermee eens kan zijn, zolang men maar niet de details en toepassing ervan bespreekt. Immers, wanneer is iets beter op het ene dan op het andere niveau geregeld? Het is in die zin ook een lege term. Wat zal een regering die *meer* subsidiariteit gaat nastreven voorleggen aan de burger als concreet resultaat? Vermeden moet worden dat een te grote nadruk op subsidiariteit tot verlamming op het Europese niveau leidt, of tot de uiteenlopende toepassing in Lidstaten van Europese regels die uniform behoren te zijn (bijv. op het vlak van concurrentie regels). Eenzijdige nadruk op subsidiariteit in het debat over Europa is niet effectief.

Het Groei en Stabiliteitspact, waarbij zoals in Animal Farm *some more equal than others* zijn, geeft aan waarom Nederland baat heeft bij een supranationale aanpak ipv meer intergouvernementele samenwerking. Op deelreinen lijkt het regelen van meer zaken op regeringsniveau aantrekkelijk. Maar het sluit de Commissie uit alsook het Europees Parlement. Het is vaak makkelijker maar ook minder democratisch en vooral schadelijk voor de kleinere Lidstaten. Vetorecht behouden lijkt aantrekkelijk, maar betekent dat ook zeer kleine landen als Luxemburg (denk bijvoorbeeld aan de regelgeving mbt het bankgeheim) en Malta hetzelfde kunnen doen. Als puntje bij paaltje komt bepalen grotere Lidstaten in zo'n verband de te volgen weg. De PvdA moet daarom op principiële gronden sterk (blijven) staan voor een supranationale samenwerking, en meer intergouvernementele samenwerking afwijzen.

Daarnaast dient de PvdA aan te geven dat regels voor iedereen in gelijke mate gelden: dat is de basis van een rechtsstaat en de basis voor de Europese Unie. De manier waarop met het Groei en Stabiliteitspact is omgegaan in het verleden was erg schadelijk voor het vertrouwen in de Unie. Omdat het Pact op een realistische wijze is versoepeld dient nog

sterker dan in het verleden te gelden dat iedereen gelijk moet worden behandeld bij overtreding ervan: afspraak is afspraak.

Europa moet sterker staan in de wereld. De Lissabon agenda blijft de basis hiervoor in die zin dat een sterke positie in de wereld afhankelijk is van de economische prestaties van de Unie. De PvdA moet daarom op serieuze wijze investeren in Nederland, en noodzakelijke hervormingen voorstaan. De recente voorstellen van Wouter Bos voor flexibilisering van de arbeidsmarkt met tegelijkertijd investeren in een duurzaam en modern sociale stelsel zijn in dit kader bijzonder welkom.

De uitvoering van de programma's die gesteund worden door de Europese Structuurfondsen, moeten zich in dit licht bezien dan ook vooral richten op het vervullen van de doelstellingen zoals die zijn vastgelegd in de herziene Lissabon-strategie en in de Europese aanbevelingen voor het creëren van meer werkgelegenheid in de Unie. Daarnaast dient de Commissie politiek gesteund te worden om landen die te weinig beleidsverbeteringen doorvoeren in het kader van Lissabon 'een standje' te geven, en eventueel zelfs financieel te straffen. *No pain, no gain.*

Vaak klinkt de roep om *een socialer Europa*. Hierbij dient men de vraag te stellen wat dit betekent. Is een socialer Europa een Europa dat zich bezig houdt met sociale zekerheid, met ontslagrecht of met volksgezondheid? Al deze vlakken zijn vooralsnog voorbehouden aan de Lidstaten en de afdeling Brussel is van mening dat dit zo kan blijven. Naast datgene wat Europa al doet (Europees Sociaal Fonds, regelgeving mbt werktijden, veiligheid op de werkplaats, coördinatie van de sociale zekerheid, Europese ziektekostenverzekeringkaart, enz.) is er weinig nood aan verdere stappen van inmenging van de EU in nationaal sociaal beleid. Hoewel sociale dumping moet worden vermeden, is het handhaven van een sociale verzorgingsstaat een nationale bevoegdheid die nationaal dient te blijven.

Minder Europa op het vlak van landbouw is uiteraard een punt dat gemaakt kan en moet worden. De programma commissie moet zich er echter van bewust zijn dat op dit vlak, zoals op alle vlakken waarvoor geld een kernrol speelt, de speelruimte in de komende jaren beperkt is. De financiële perspectieven liggen in principe tot en met 2013 vast en dat betekent dat in principe alleen binnen begrotingsrubrieken verschuivingen mogelijk zijn (maar ook daar liggen vaak de verdelingen tussen Lidstaten en/of onderdelen vast).

Men kan hier tegenin brengen dat het begrotingsakkoord een *Mid Term Review* clause bevat welke vastlegt dat in 2008/2009 de gehele meerjaren begroting herzien zal worden. Zonder twijfel zal in dit kader met name het onderwerp landbouw spelen, samen met Lissabon achtige investeringen (R&D, Trans European Networks, Human Capital). De moeilijkheid om op het begrotingsvlak tot een akkoord te komen suggereert evenwel dat de ruimte om het huidige akkoord aan te passen waarschijnlijk beperkt zal zijn. De Mid Term Review kan waarschijnlijk wel tot op zekere hoogte gebruikt kunnen worden om veranderingen af te dwingen voor de volgende meerjarenbegroting. Een soortgelijk voorakkoord met verregaande implicaties werd in 2003 bereikt over het toekomstige landbouwbudget (tot aan 2013). Dit voorbeeld kan en moet wellicht gevolgd worden, met

name waar het een verschuiving van de middelen betreft richting de uitdagingen van de toekomst.

3.3 Een nieuw Verdrag

Vele elementen van de Grondwet waren goed. Maar niets is perfect, zeker niet als het na een lange internationale onderhandeling tot stand komt. Europese samenwerking zou echter zeer gediend zijn bij het tot stand komen van een nieuw Verdrag, met op z'n minst elementen van de Grondwet. Zo zouden bijvoorbeeld de volgende elementen behouden kunnen worden:

- Stemverhoudingen tussen Lidstaten
- Het Handvest van Grondrechten
- Een sterker Europees Parlement
- Toetsingsrol voor nationale parlementen
- Een kleinere Commissie (noodzakelijk om 'Europese' i.p.v. 'nationale' commissarissen te hebben)

Het is belangrijk om te herhalen dat, indien de Unie verder wenst uit te breiden, een Verdragsaanpassing noodzakelijk is. Deze aanpassing moet naar onze mening verder gaan dan het simpelweg 'technisch' aanpassen van de bestaande Verdragen. Het Europese Parlement heeft dit ook aangegeven, en deze positie verdient steun. De Grondwet bracht op een belangrijk aantal terreinen waarover de Nederlandse bevolking kritisch was verbeteringen aan (transparantie, toetsingsrol nationale parlementen, etc.). Deze elementen moeten wederom in overweging worden genomen.

Daarnaast zou het op termijn hebben van een soort korte Grondwet, of Basis Verdrag, leesbaar en begrijpelijk, met principiële standpunten die Lidstaten met elkaar delen, een betere toekomst hebben dan een lang oneigenlijk Grondwettelijk Verdrag. Zulk een tekst zou de basis van de Unie kunnen zijn, en wederom aan de bevolking voorgelegd kunnen worden.

Naast die basistekst moet uiteraard een meer uitgebreid, technisch Verdrag richting blijven geven aan de Unie. Dit laatste zou eenvoudiger moeten zijn te veranderen dan de Grondwet. Het lijkt uitgesloten dat in de komende 3-5 jaar een poging wordt ondernomen om dit na te streven. Dat wil echter niet zeggen dat het niet nastrevenswaardig is. De PvdA zou als principe kwestie het opstellen van een nieuw kort Basis Verdrag, met kernelementen op het vlak van vrijheid en democratie, rechten van de mens, en de basis op het vlak van de doelstellingen en organisatie van de Unie, moeten steunen.

4. Verplichting aan de toekomst – waar ligt de uitdaging?

Politiek Nederland, en de PvdA in het bijzonder, hebben de verplichting om het landsbelang na te streven. Deze principiële benadering geeft aan dat de houding in een campagne, en het onderliggende programma, niet tegengesteld moeten zijn aan dat belang. Dit lijkt logisch maar wordt, wanneer men afdwaalt op het vlak van Europa, regelmatig vergeten. Een altijd negatieve toonzetting wekt de suggestie dat we ook zonder kunnen.

Daarnaast is het van belang dat zowel het programma als de communicatie van dit programma kwalitatief goed in elkaar steken en dat beide feitelijk correct en realistisch zijn, vooral wat betreft de *deliverables*. Immers, een deel van het wantrouwen in de politiek komt voor uit het niet waarmaken van geschapen verwachtingen. De toonzetting moet zijn: *minder beloven, meer doen*.

De PvdA moet niet kijken waar het populistische punten kan scoren. De PvdA moet kijken waar de uitdagingen liggen en hoe Europa bij de aanpak van die uitdagingen een rol kan spelen. Een constructief kritische houding hoeft hierbij niet geschuwd te worden.

De realiteit leert ons dat een positieve grondhouding van de PvdA ten opzichte van het Europese Integratieproces van groot belang is. Immers, Nederland is een klein en open land dat sterk geworteld is in de Europese Unie. Een breed scala aan problemen en uitdagingen waar de Nederlandse maatschappij zich voor gesteld ziet, behoeft dan ook verregaande Europese samenwerking om tot adequate oplossingen te komen. Bovendien geeft een positieve toonzetting in de campagne meer hoop in en vertrouwen naar de toekomst. Dat is een betere manier om de toekomst tegemoet te treden.

Tot slot dient ook de rol van 'Europa' in het verkiezingsmanifest gezien te worden. Het is waarschijnlijk correct te stellen dat met Europa weinig stemmen gewonnen kunnen worden. Dat betekent niet dat het manifest Europa moet negeren. De Verkiezingscommissie heeft de uitdaging om een goede balans te vinden. Het document moet voldoende houvast geven voor eventueel toekomstige onderhandelingen over een regeringsakkoord. Het manifest moet daarom wat betreft Europa *niet* zijn oorsprong vinden in een populistische perceptie gebaseerd op een vereenvoudigde werkelijkheid. Het moet op kernpunten aangeven waar de PvdA voor staat: een realistische en verantwoordelijke houding vis-à-vis Europa, een beleid gebaseerd op feiten en analyse. De PvdA moet op die wijze laten blijken dat het klaar is om regeringsverantwoordelijkheid op zich te nemen.

** Discussie stuk van de PvdA afdeling Brussel/België. 'Hoe moet de PvdA met Europa omgaan?' is opgesteld naar aanleiding van een verzoek van de PvdA Verkiezingsprogramma-commissie. Het stuk heeft inspiratie gevonden in 'Nederland in Europa – een visie' (discussiestuk van de PvdA afdeling Brussel dd. augustus 2005), de afdelingsvergadering van 3 mei 2006, alsook een actieve e-mail discussie met leden in de eerste week van mei 2006. Het stuk geeft de mening weer van het bestuur van de PvdA afdeling Brussel/België. Het geeft evenwel niet noodzakelijkwijs de mening weer van alle leden. Dit stuk is voorbereid door Jeroen Jutte met bijdrages van Koen Nomden, Simone Melis, Diana van Loenen, Jan Rouckens, Anne-Marie Casparie, Egbert Holthuis, Cees Wittebrood, Alexander Vink en Dolf Plijter.*